

**EL DESIG
DE VIURE I
D'ESCRIURE
PRUDENCI
I AURORA
BERTRANA**

EXPOSICIÓ TEMPORAL

Museu d'Història de Girona - Sala d'Exposicions

Del 28 d'octubre de 2017 al 22 d'abril de 2018

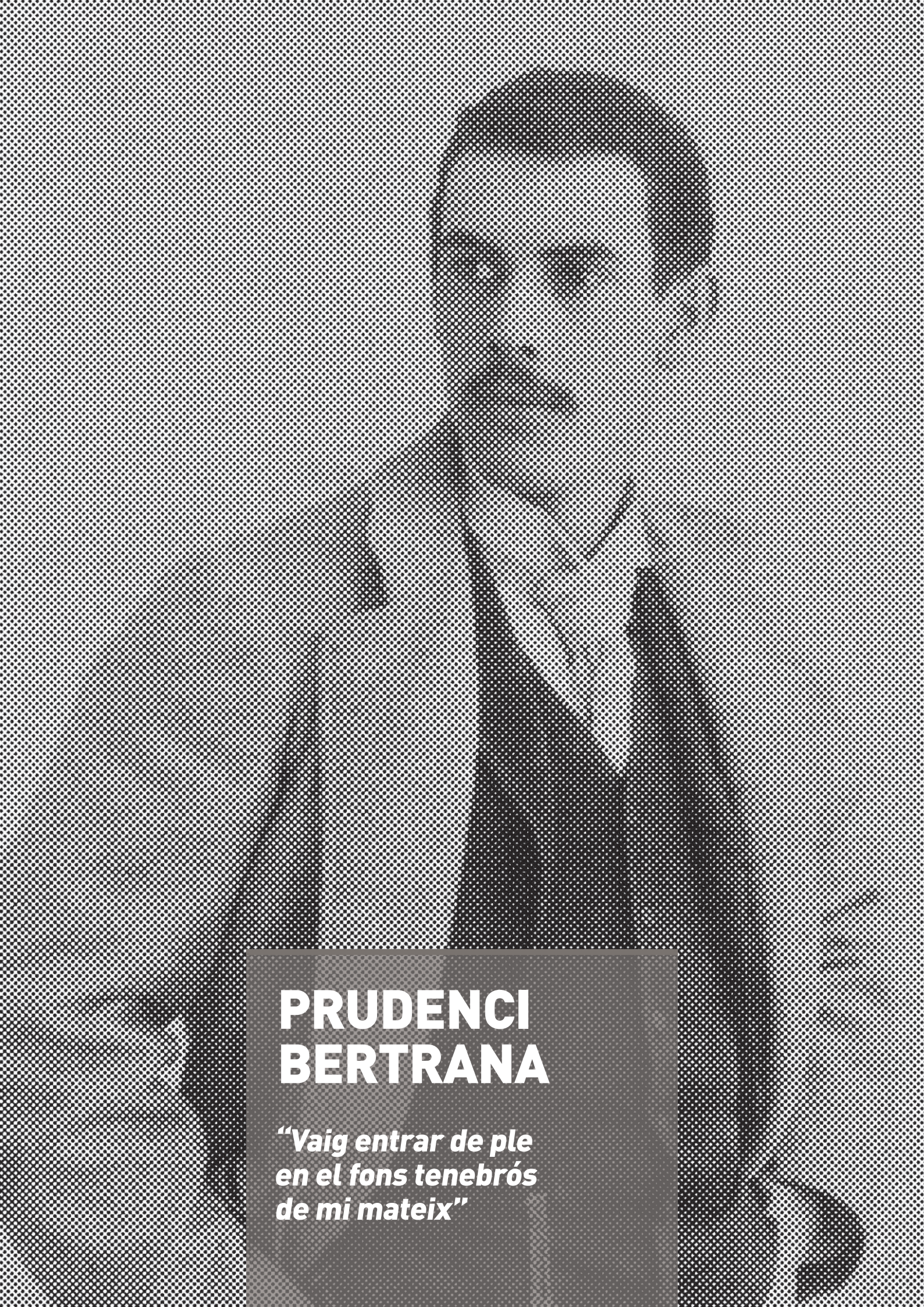

INTRODUCCIÓ

Prudenci i Aurora Bertrana són dos personatges molt diferents. Tanmateix, comparteixen una vocació literària que el 1935 els fa publicar, a quatre mans, la novel·la *L'illa perduda*. Abans i després, les trajectòries de l'un i de l'altra remetent a experiències i esdeveniments prou dissemblants i, alhora, coincidents en alguns punts essencials, com el vincle clau amb Girona, la passió per l'expressió artística en múltiples formes, el pes cultural de Barcelona, la "incomoditat" d'una certa imatge pública o la importància de les relacions intel·lectuals.

Aquesta exposició parteix del punt d'unió creativa que representa el llibre de mitjan anys trenta per explicar el món del pare i el món de la filla en allò que tenen de divers i de comú. L'objectiu és comprendre'ls millor tots dos en el marc d'allò que permeten explicar: bona part de la història política i cultural catalana i europea que va del darrer quart del segle XIX fins als anys setanta del segle XX.

PRUDENCI BERTRANA

***“Vaig entrar de ple
en el fons tenebrós
de mi mateix”***

PRUDENCI BERTRANA.

ÀMBIT 1: A JOGUINA TERRIBLE

Prudenci Bertrana va ser pintor abans d'esdevenir escriptor. Després de formar-se com a pintor a la principal acadèmia artística del país, l'Escola Llotja de Barcelona, es va establir a Girona i va començar a exercir com a pintor impartint classes de dibuix i pintura i a realitzar encàrrecs diversos (retrats, decoracions per a botigues, decoració religiosa...).

A partir dels quadres exposats en aquest àmbit, mireu de respondre les preguntes següents:

1) Quina funció social diríeu que realitzava una persona que es dedicava a pintar a finals del segle XIX?

.....
.....
.....

2) Quina o quines professions, avui dia, creieu que han substituït l'exercici professional de la pintura tal com el realitzava Bertrana?

.....
.....
.....

3) En què diríeu que es distingeix un pintor com Bertrana d'un pintor que es dedica a pintar en els nostres dies?

.....
.....
.....

PRUDENCI BERTRANA.

ÀMBIT 2: EL BOSCO DELS HEROIS

Prudenci Bertrana es presentava com un escriptor per a qui la literatura derivava de la creació pura, és a dir, de la naturalesa. Parlava d'ell mateix destacant-ne la «senzillesa camperola», el seu «encongiment pagesívol», i no es considerava més que un «pobre artista bosquetà amant del silenci i de les augustes quietuds de les muntanyes». En les pàgines escrites per Prudenci Bertrana els veritables herois són llenyataires, carboners, peladors, masovers, caçadors, etc.

Fixeu-vos en les fotografies d'oficis antics que apareixen en aquest àmbit i identifiqueu, com a mínim, tres oficis que avui ja no existeixin. Per quins procediments han estat substituïts, aquests oficis tradicionals?

- 1) .....
- 2) .....
- 3) .....

PRUDENCI BERTRANA.

ÀMBIT 3: JOSAFAT

En la novel·la Josafat, de Prudenci Bertrana, l'espai de la Catedral de Girona hi pren un protagonisme tan important que es pot considerar que n'és un personatge més.

Fixeu-vos en el booktràiler de la novel·la, elaborat a partir de documents audiovisuals d'època, i escriviu una breu narració ambientada a la Girona de principis de segle XX.

Us proposem que prengueu aquesta proposta com a inici:

Un matí humit de novembre, Rosa-Maria pujava distretament les escales de la Catedral. Dalt del campanar, la Bramamorts escampava el seu retronny mortuori pels carrers retorts de la ciutat antiga. Anà per senyar-se però, en el moment de treure la mà de la butxaca, li caigué escales avall una medalleta que portava sempre a sobre, on hi havia impresa la imatge d'un canelobre de set braços. La medalleta rodolà de graó en graó i es deturà just al davant de la petita comitiva que venia de donar el viàtic, segurament, al moribund de qui la Bramamorts certificava la defunció. El capellà s'ajupí per collir-la i se la quedà mirant, encuriósit...

PRUDENCI BERTRANA.

ÀMBIT 4: L'HUMORISTA TRIST

Al llarg de la seva vida, Prudenci Bertrana va lluitar constantment per aconseguir trobar l'equilibri entre el cultiu de la literatura i les obligacions econòmiques a les quals havia de fer front per mantenir la seva família. Per sobreviure va haver de fer classes de dibuix i pintura durant dècades i va haver de col·laborar amb nombroses publicacions, fins i tot humorístiques —ell que no era una persona especialment donada a la ironia— com *La Campana de Gràcia* o *L'esquella de la Torratxa*. Justament, mentre treballava com a cap de redacció d'aquestes dues publicacions humorístiques van morir, amb poc més d'un any de diferència els seus fills Heribert i Helena. Setze anys més tard, també moriria la filla petita, Cèlia. L'única que sobrevisqué fou la filla gran, l'escriptora Aurora Bertrana.

La mort d'algun fill (fins i tot de més d'un) va ser un fet habitual a casa nostra fins ben entrat el segle XX. Feu una cerca al web de l'Institut d'Estadística de Catalunya (www.idescat.cat) i comproveu quina ha sigut l'evolució de les defuncions infantils al vostre poble o ciutat des de 1900 fins ara. Quines conclusions en traieu?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

PRUDENCI BERTRANA.

ÀMBIT 5: ENTRE LA TERRA I ELS NÚVOLS

Entre la terra i els núvols és l'obra amb què Prudenci Bertrana tanca la seva producció literària. Formada per *L'Hereu* (1931), *El vagabund* (1933) i *L'impenitent* (pòstum, del 1948), aquesta trilogia té per protagonista un personatge anomenat Innocenci Aspriu que és clarament un alter ego de Prudenci Bertrana. Realitat i ficció es barregen al llarg d'aquestes tres novel·les, de tal manera que configuren el seu últim retrat literari, aquell que vol que quedi en el record dels lectors.

Què en penseu del fet que un escriptor elabori una novel·la basada en les seves pròpies experiències vitals i se'n faci protagonista però que barregi elements de ficció i personatges inventats amb fets i personatges reals? No hauria de ser del tot verídica, una novel·la que té pretensió autobiogràfica?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

AURORA BERTRANA

*“No em condemneu
sense llegir-me”*

AURORA BERTRANA.

ÀMBIT 1: IMPRESSIONS D'UNA ESTUDIANTA

De la mateixa manera que el seu pare, Prudenci Bertrana, va recórrer a la pintura com a recurs per poder fer front a les seves obligacions econòmiques, Aurora Bertrana es va formar com a violoncel·lista i això li va permetre guanyar-se la vida tocant aquest instrument en locals de jazz de Barcelona, primer, i de Suïssa i França, més tard. A Ginebra, Aurora Bertrana se n'hi va anar inicialment per poder prosseguir a la seu de l'Institut Jaques-Dalcroze els estudis de rítmica que havia iniciat a l'Institut de Rítmica i Plàstica Joan Llongueras de Barcelona. La relació de l'escriptora amb aquest gran renovador de la pedagogia musical no va ser prou fluïda, però, i aquest fet, sumat a les penúries econòmiques que va haver de patir, la van fer desistir de prosseguir els seus estudis.

Busqueu informació sobre Émile Jaques-Dalcroze i el seu deixeble català Joan Llongueras, i sobre el seu mètode d'aprenentatge de la música a través del moviment.

.....

.....

.....

.....

.....

AURORA BERTRANA.

ÀMBIT 2: LA VIATGERA

Entre 1926 i 1929, Aurora Bertrana visqué amb el seu marit Denis Choffat a Papeete, la capital de Tahití, a la Polinèsia Francesa. Per arribar-hi necessitaren 45 dies (un mes i mig!) de viatge.

Activitat 1: Busqueu Papeete a Google Maps i intenteu imaginar quin itinerari devien seguir Aurora Bertrana i el seu marit per anar des de Barcelona fins a la Polinèsia.

El 1935, Aurora Bertrana emprèn, aquesta vegada tota sola, un viatge al Marroc amb la intenció de copsar-hi "l'ànima de la dona musulmana". Se n'hi emporta una càmera "plegable" com la que podeu veure en aquest àmbit de l'exposició. Les seves parades en terra marroquina són: Tetuan, Arzila, Xauen, Fes, Rabat, Casablanca, i Marràqueix.

Activitat 2: Amb l'ajuda de Google Maps, traceu l'itinerari d'Aurora Bertrana pel Marroc.

Activitat 3: Un cop hàgiu traçat l'itinerari, demaneu a algun company que sàpiga escriure en àrab, que us ensenyi a escriure el nom d'aquestes ciutats en àrab.

Català	Àrab
Tetuan	
Arzila (o Asilah)	
Xauen	
Fes	
Rabat	
Casablanca	
Marràqueix	

AURORA BERTRANA.

ÀMBIT 3: L'ESCRITORA REPUBLICANA

Durant la República, Aurora Bertrana és una autora d'èxit i es manté molt activa. En les primeres eleccions amb sufragi femení de l'estat, és l'única dona que apareix a la llista d'Esquerra Republicana de Catalunya a Barcelona. Simultàniament, es consolida com a escriptora, fa conferències i obté prestigi intel·lectual en qualitat de comentarista de temes socials i polítics candents; per exemple, la prostitució.

Activitat 1: Responen a les preguntes següents:

a) A quina República fa referència aquest àmbit i entre quins anys va tenir lloc?

.....
.....

b) Quan es van celebrar, a Espanya, les primeres eleccions a les quals les dones podien presentar-s'hi com a candidates i votar-hi en igualtat amb els homes?

.....
.....

Activitat 2: En aquest àmbit hi trobareu un article (el reproduïm a la pàgina següent) d'Aurora Bertrana publicat l'any 1934 sobre l'exercici legal de la prostitució. Aquest continua essent un tema debatut avui dia. Valoreu els arguments que exposa l'autora. Creieu que continuen tenint validesa en els nostres dies? (Reproduïm l'article íntegrament per facilitar-ne la lectura i comentari)

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

La prostitució lliure

Fa uns dies que des d'aquestes mateixes pàgines comentava la prostitució organitzada, considerant l'abolició d'aquesta com a mesura perillosa en el sentit més conscient de justícia social.

Avui m'enfronto amb la prostitució lliure, més o menys clandestina, i la trobo cent vegades més immoral que la prostitució organitzada, sense, però, fer-me il·lusions sobre l'abast pràctic de les meves humils opinions.

Les filles, les esposes, les mares de família que sota la careta de dones decents es lliuren a la prostitució, clandestina i ocasional, són l'essència mateixa de la immoralitat, car actuen en nom de sentiments que no experimenten, i estableixen una competència desigual entre les professionals; elles, que fan d'aficionades. Amb tot, ¿qui gosarà negar a unes i altres el dret a explotar llurs encisos naturals? ¿I com podem oposar nosaltres, febles idealistes, el nostre minso esforç contra els directors, explotadors, d'aquesta trista indústria?

Tota la nostra compassió va vers les professionals, que classificades a part dintre la societat viciosa, hipòcrita, i més prostituïda que elles, treballen penosament per a guanyar llurs vides, mentre que les altres es donen per mor del luxe i de la mandra. Aquestes esquirols del vici, no solament seran tolerades si la prostitució organitzada s'arriba a abolir, sinó que es veuran més conreades, més afalagades, mentre que les pobres professionals seguiran actuant, en llurs carrerons miseriosos, perseguides per la policia.

Repeteixo que els haurem fet un flac servei, i que ni la moral ni les meretrus tindran res a agrair-nos. Les úniques beneficiades per aquest gest, romàntic però poc meditat, seran les prostitutes lliures, aquelles que solteres o casades, malgrat posseir una llar amb taula, llit i respecte social, surten al carrer a la recerca d'aventures retribuïdes.

Això no vol dir, però, que jo aconselli a les meves companyes de romandre inactives i indiferents davant el monstruós flagell de la prostitució en general; solament voldria pregar-los que meditin encara, abans de recórrer a la feble solució legislativa.

El mal és massa profund i vell per a un remei tan ràpid i banal. L'únic camí per a deslliurar la dona de la temptació de prostituir-se com a recurs suprem, és posar-la en condicions de guanyar-se la vida valent-se d'altres sistemes més honorables, i educar les noies sexualment perquè en caure ho facin amb tot coneixement de causa i no per ignorància, com esdevé sovint en aquestes latituds semi-civilitzades.

Trenta anys d'educació sexual i una organització social més ampla i conscient, com a conseqüència d'un estudi seriós del treball de la dona, limitaran la prostitució, però mai no la venceran, car la darrera dona que visqui damunt la terra té noranta probabilitats contra cent d'acabar en prostituta. (Prego al lector que no s'esveri. La meva trista afirmació és filla d'un llarg estudi psicològic, que m'ha mostrat la propensió femenina a triar el treball més fàcil.)

Quan les mares i les mestresses gosin mirar cara a cara i encetar el problema sexual com a base d'educació social, i no limitin ni l'ensenyament ni l'anàlisi d'aquesta importantíssima qüestió, podrem mirar les prostitutes amb menys llàstima. Conscients de llurs determinis, organitzades, socialment, tal volta sindicades, solidaritzades, disposades a la vaga parcial o general, seran tan fortes i poderoses com qualsevol altra organització proletària. Es faran respectar, perseguiran les esquirols, tindran vacances retribuïdes, assegurances de vellesa, dispensaris, sanatoris, clíniques, cooperatives...

Penso que això ha d'ésser la màxima aspiració civilitzadora d'aquesta massa enorme que viu de la prostitució. I que el nostre deure de dones comprensives i honrades, filles d'una nació lliure, no pot ésser altre que ajudar-les, respectant llurs inclinacions, però mai suprimir-les o llançar-les tot d'una a la misèria.

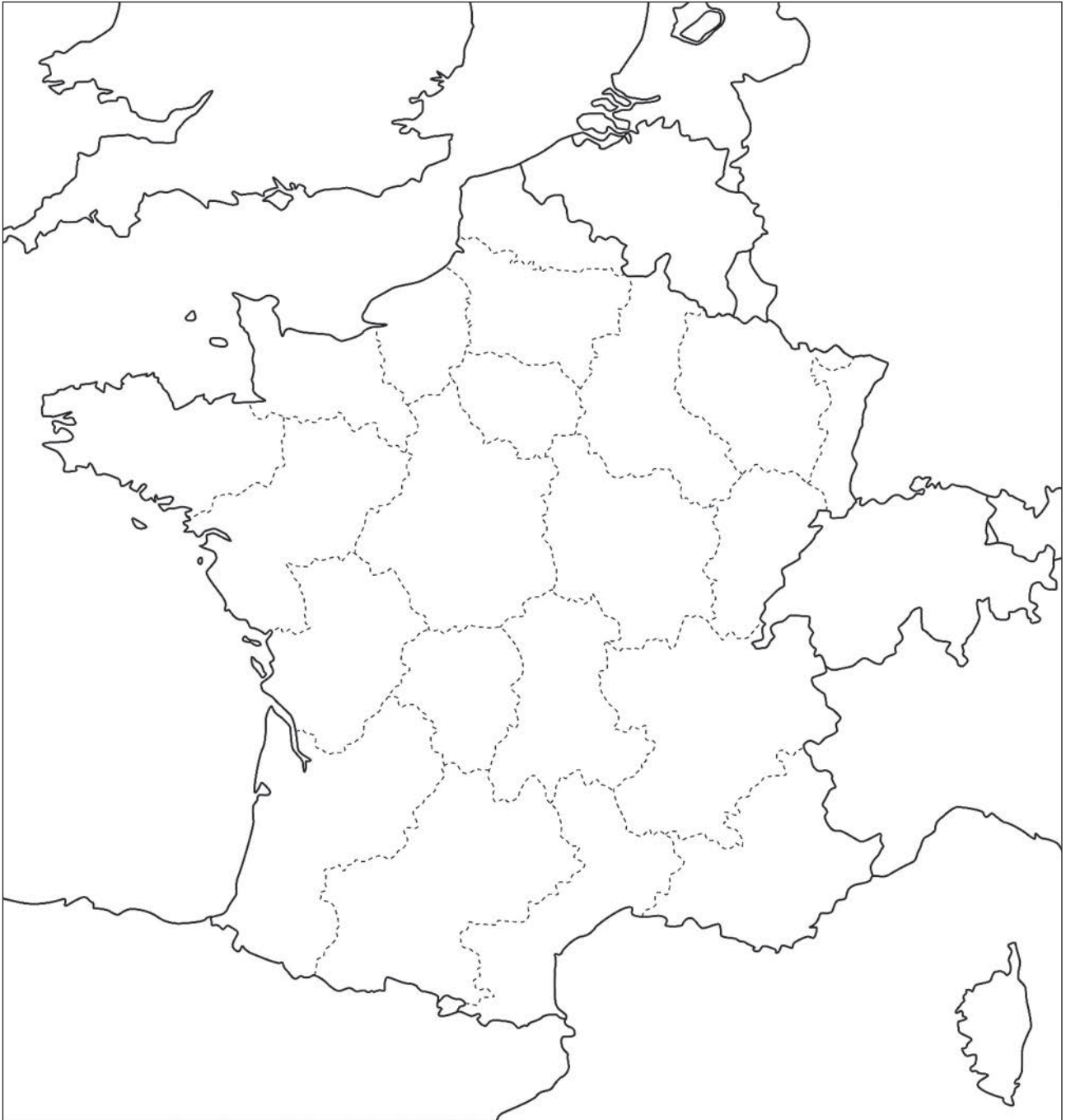
La Humanitat (18-7-1934)

AURORA BERTRANA.

ÀMBIT 4: ENTRE DOS SILENCIS

Traceu en el mapa següent el recorregut que fa Aurora Bertrana des que el 1938 marxa a l'exili fins que el 1949 torna a Catalunya.

- 1) .....
- 2) .....
- 3) .....
- 4) .....
- 5) .....
- 6) .....

AURORA BERTRANA.

ÀMBIT 5: LA MEMÒRIA

Aurora Bertrana és autora d'unes memòries inusualment voluminoses. La seva agitada vida converteix aquesta obra no només en un relat de les seves circumstàncies personals sinó en un testimoni d'alguns dels principals esdeveniments que han tingut lloc durant el segle XX.

Tenint en compte les vivències que en aquesta exposició heu anat coneixent d'Aurora Bertrana, penseu com a mínim un fet històric que creieu que deu aparèixer relatat en primera persona a les memòries d'aquesta escriptora. Si teniu curiositat per saber si l'heu encertat i què en diu exactament, podreu localitzar l'episodi que busqueu a l'índex dels dos volums de les *Memòries fins al 1935* i *Memòries del 1935 fins al retorn a Catalunya*. (Diputació de Girona: Biblioteca Josep Pla, Girona, 2013).

MHG

Carrer de la Força, 27
17004 Girona
Tel 972 22 22 29
www.girona.cat/museuhistoria
museuhistoria@ajgirona.cat

Sala d'exposicions (accés independent)
Placeta de l'Institut Vell, 1

@mhistoria_gi

@museuhistoriagirona

@Gironamuseus

Horari

De dimarts a dissabte de 10.30 a 17.30 h.
Diumenges i festius de 10.30 a 13.30 h.
Tancat els dilluns no festius

ENTRADA GRATUÏTA

.....
Aquest dossier ha estat elaborat per
l'Oriol Ponsatí-Murlà, a partir de les
premisses i els textos redactats pels
comissaris de l'exposició.
.....

Ho organitza:

**Girona
Cultura**

Amb la col·laboració de:

 Generalitat de Catalunya
Departament de Cultura

En el marc de:

 2017 AURORA
PRUDENCI
ANY BERTRANA